

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

№2

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

2026 fevral

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 - Texnika fanlari

08.00.00 - Iqtisodiyot fanlar

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[™]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic Resource Index
ResearchBib

ISSN INTERNATIONAL STANDARD SERIAL NUMBER INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX COPERNICUS INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ БИБЛИОТЕКА LIBRARY.RU

ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 894 sahifa.
2026-yil, fevral

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afforovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalendar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor

Kalonova Moxigul Baxritdinovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor.

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Norboyev Odil Abrayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Pardaev Umidjon Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellashtirish
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK
Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

RIVOJLANGAN MAMLAKATLAR BANKLARIDA RISK-MENEJMENTNING TASHKILYI MODELLARI.....	26
Madaminov Bekzod Allayarovich	
“HUDUDGAZTA‘MINOT” AJ DA AMALGA OSHIRILGAN LOYIHALAR SAMARASI	32
Shukurillaev Jahongir Botir o‘g‘li	
HARBIY XIZMATCHI AYOLLARNING MAXSUS KIYIM SIFATIGA QO‘YILADIGAN DASTLABKI TALABLARNI SHAKLLANTIRISH	37
Abduraxmanova N.D., Mirtolipova N.X., Nasirullayeva G.S.	
СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ПРОБЛЕМЫ НЕСПЕЦИФИЧЕСКОГО ЯЗВЕННОГО КОЛИТА У ДЕТЕЙ	42
Закирова Бахора Исламовна, Каримов Достон Рустам угли	
ОЦЕНКА ВОЗДЕЙСТВИЯ ФИСКАЛЬНЫХ И КРЕДИТНЫХ ИНСТРУМЕНТОВ НА РЫНКИ ВЫСОКОЛИКВИДНОЙ ПРОДУКЦИИ И ЕСТЕСТВЕННЫХ МОНОПОЛИЙ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН.....	48
Бекзод Умматов	
ТРАНСФОРМАЦИЯ СИСТЕМ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ ЭКОНОМИКО-СТАТИСТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА.....	55
Вахидов Азизжон Саиджонович	
SUG‘URTA FAOLIYATIDAGI MOLIYAVIY RISKLAR: BAHOLASH VA MINIMALLASHTIRISH STRATEGIYALARI	58
Xalikulova Shirin Utkir qizi	
“ANDIJONDONMAHSULOT” AJ MISOLIDA XARAJATLARNING STRATEGIK BOSHQARUV HISOBİ: AMALIY TAHLIL VA TAKOMILLASHTIRISH TAVSIYALARI	62
Xayitboyeva Laylo Oybekovna	
XORIJYIY MAMLAKATLARNING NORASMIY IQTISODIYOT DARAJASINI PASAYTIRISHDAGI TAJRIBASI	66
Alimardonov G‘ayratjon Nuraliyevich	
XO‘JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARDA BARQARORLIK HISOBOTLARI AUDITINI SHAKLLANTIRISH	72
Xolikov Ravshan Anvar o‘g‘li	
PUL - KREDIT SIYOSATINING TRANSMISSION MEXANIZMINI RIVOJLANTIRISH	76
Obidova Zilola Ikromjon qizi	
HOMILADORLIK DAVRIDA AYOLLARDA UCHRAYDIGAN GESTOZLI KATARAL GINGIVITNI KOMPLEKS DAVOLASHNI OPTIMALLASHTIRISH	81
Nomurodova Farangiz Lazizovna	
AGRAR KORXONALARDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHDA INVESTITSIYA MEXANIZMLARINING IQTISODIY SAMARADORLIGI VA RIVOJLANTIRISH YO‘NALISHLARI	87
Egamberdiyev Abdujabbor Xusanovich	
YOSHLAR TADBIRKORLIGI VA KICHIK BIZNES IQTISODIYOTINI TA‘MINLASHDA INFRATUZILMALARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI	92
Mirzatov Baxtiyor Toxirovich	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATINI BAHOLASH METODOLOGIYASINING MAZMUNI VA TAMOIYILLARI	96
Mavrulov Ravshan Nematjonovich	

УПРАВЛЕНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫМИ КОММУНИКАЦИЯМИ В ПРОЕКТАХ	101
Носирова Гулираъно Абдулазиз кизи	
DAVLAT BUDJETI JARAYONIDA MONITORING VA MOLIVAVIY NAZORATNI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	107
Yax'yayeva Dilfuza Bagdatovna	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA KICHIK KORXONALAR RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	111
Axmedov Sanjar Temur o'g'li	
RAQAMLI MOLIVA TEXNOLOGIYALARI EVOLYUTSIYASINING ISTIQBOLLI YO'NALISHLARI VA YUZAGA KELISHI MUMKIN BO'LGAN XATARLAR TAHLILI	117
Ko'chimov Jahongir Shuxrat o'g'li	
GAZ VA GAZ KONDENSATINI YIG'ISH VA TAYYORLASH TIZIMLARI UCHUN ZAMONAVIY LOYIHALASH USULLARI TAHLILI	123
Abdirazakov Akmal Ibragimovich Namozov Og'abek Maxmud o'g'li	
AGILE PROJECT MANAGEMENT IN THE DIGITAL ERA: STRATEGIES, FRAMEWORKS, AND BEST PRACTICES FOR SUCCESS	128
Utkirova Maftuna Murodjon qizi	
O'ZBEKISTON EKSPORTYOR KORXONALARINING YANGI BOZORLARGA CHIQISHIDA FAOL MARKETING VOSITALARIDAN FOYDALANISH HOLATI VA MUAMMOLARI	134
Baqoyev Sunnatillo Burxon o'g'li	
TADBIRKORLIK FAOLIYATIGA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHNING ILMIIY-NAZARIY ASOSLARI	139
Salaydinov Shodiyor Nizom o'g'li	
TO'QIMACHILIK SANOATIDA INVESTITSION LOYIHALARNI BOSHQARISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHNING TASHKILIIY-IQTISODIY JIHATLARI	144
Qurbonov Jasurbek Pozilovich	
OPTIMIZATION OF ROADSIDE AUTO CAMPING SITES (REST AREAS) ON HIGHWAYS USING ARTIFICIAL INTELLIGENCE: INFRASTRUCTURE GAPS AND CORRIDOR-BASED EVIDENCE FROM UZBEKISTAN	150
Akramov Akbarjon Akmal ugli	
QURILISH KORXONALARIDA INNOVATSION MARKETING YONDASHUVLARINING AHAMIYATI	156
Aminov Abbas Mo'minboy o'g'li	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA AHOLI ISH BILAN BANDLIGI SAMARADORLIGINI IFODALOVCHI KO'RSATKICHLAR	160
Abdusaidov Akmal Abduvaliyevich	
MINTAQADA XUSUSIY TIBBIYOT MUASSASALARIDA MARKETING STRATEGIYASI	165
Yakubov Temur G'anibekovich	
AHOLI DEMOGRAFIK JARAYONLARINI IFODALOVCHI STATISTIK KO'RSATKICHLAR TIZIMI	169
Siroj Zarina Rustambekovna	
AXBOROT MAHSULOTLARI BIZNESINING YAIM VA BANDLIKKA TA'SIRI: EKONOMETRIK TAHLIL	176
Abdullayev Abdulla Fayzulla o'g'li	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA SOG'LIQNI SAQLASH TIZIMINI IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING KONSEPTUAL ASOSLARI	181
Ziyodullayev Qahramon	
ЭНЕРГОЭФФЕКТИВНОСТЬ: ПОЛЬЗА ДЛЯ ЭКОНОМИКИ И ЭКОЛОГИИ	185
Хамдамова Гавхар Абсаматовна	
O'ZBEKISTONDA EKSPORTNI RAG'BATLANTIRISHNING MOLIVAVIY VOSITALARI VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISHNING ASOSIY YO'NALISHLARI	191
Mamatov Baxodir Quldoshovich	

KO'P QIRRALI VALLARNING SHAKLLANTIRISH METODLARI VA USULLARINI TAHLIL QILISH	197
<i>Xasanov Bobirmirzo Maxmudali o'g'li, Valixonov Dostonbek Azim o'g'li, Alibekov Rasulbek Qanotbek o'g'li</i>	
MINTAQA SANOATINING TARKIBIY TRANSFORMATSIYASI VA UNNING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRINI EKONOMETRIK MODELASHTIRISH	205
<i>Abdinazarov Xusan Shaymanovich</i>	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA SUG'URTA BOZORINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH	209
<i>Nomozova Qumri Isoyevna</i>	
XALQARO STANDARTLAR TALABLARI ASOSIDA AUDITORLIK TEKSHIRUVINI TASHKIL ETISHNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI	216
<i>Akromov Shohrux Shuhrat o'g'li</i>	
QASHQADARYO VILOYATIDA XIZMATLAR SOHASINING RIVOJLANISHNI TARTIBGA SOLISH TIZIMI	221
<i>Achilova Firuza Kurbanovna</i>	
BANK MENEJMENTIDA INKLYUZIV MOLIYALASHTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI, TAMOYILLARI VA STRATEGIK AHAMIYATI	225
<i>Rajabov Oybek Panjievich</i>	
MINTAQADA OLIY TA'LIM TIZIMINING ISHSIZLIK DARAJASIGA TA'SIRINI EKONOMETRIK MODELASHTIRISH	229
<i>Rustamov Jasurbek Ravshanbek o'g'li</i>	
MAISHIY XIZMATLAR SOHASIDA INNOVATSION KLASTER MODELINI JORIY ETISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI	235
<i>Normurodova Zebo Eshmaxmatovna</i>	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA INVESTITSIYA FAOLIYATINI BOSHQARISH	240
<i>Xatamov Nurbek Ochildiyevich, Sharifi Abdul Fatah</i>	
MOLIYAVIY REJALASHTIRISHNING AMALDAGI MUAMMOLARI VA ULARNI YECHIMI YUZASIDAN TAKLIFLAR	245
<i>Pardayev Jamshid Muzaffarovich</i>	
TIJORAT BANKLARI LIKVIDLIK RISKLARINI BAHOLASH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	251
<i>Sulaymanov Samandarboy Adhambek o'g'li</i>	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA RISKLARNI BOSHQARISH AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH	257
<i>Karimov Shohrux Boydulla o'g'li</i>	
"O'ZBEKISTON TEMIR YO'LLARI" AKSIYADORLIK JAMIYATINING HISOBOTLARINI XALQARO STANDARTLARGA TRANSFORMATSIYA QILISH	262
<i>Astanov Zafar Murodillayevich</i>	
QARAMA-QARSHI AYLANUVCHI IKKI ROTORLI SHAMOL TURBINASINING MATEMATIK MODEL	266
<i>Pirmatov Nurali Berdiyevich, Bekishev Allabergen Yergashevich, Saodullayev Abror Saypullayevich, Qurbonov Najmiddin Abduxamidovich</i>	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA KICHIK VA O'RTA BIZNESNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING INSTITUTIONAL VA INVESTITSION MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	272
<i>Norboev Sarvar Azodovich</i>	
O'ZBEKISTONDA TRANSPORT SOHASIDA FAOLIYAT YURITAYOTGAN TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINING IQTISODIY AHAMIYATI	277
<i>Jaloliddinov Anvar Jaloliddin o'g'li</i>	
ANALYSIS OF UZBEKISTAN'S MAIN ECONOMIC INDICATORS AND GDP GROWTH	283
<i>B.Beknazarov</i>	

SOTISH JARAYONIDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR VA MARKETING TADQIQOTLARINING INTEGRATSIIYASI	288
Abdusalilova Laylo Tohtasinovna	
ПРИМЕНЕНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В АУДИТЕ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ: ГЛОБАЛЬНЫЙ И УЗБЕКСКИЙ КОНТЕКСТ	294
Мегноров Алмардон Абдирахмонович	
RISK MANAGEMENT STRATEGIES IN UNCERTAIN ECONOMIC ENVIRONMENTS: A GLOBAL COMPARATIVE STUDY	302
Nigmatova Malika	
OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA MOLIVAVIY BARQARORLIKNI TA'MINLASHNING NAZARIY ASOSLARI.....	307
Hamrayev Maqsudjon Saidaxmadovich	
BARQAROR RIVOJLANISHNI TA'MINLASHDA AHOLI BANDLIGINI OSHIRISH MASALALARI	311
Mamajonova Gulbaxor Toxirjon qizi	
АВТОМАТИЗАЦИЯ АУДИТОРСКИХ ПРОЦЕДУР НА ОСНОВЕ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ И МЕЖДУНАРОДНЫХ СТАНДАРТОВ: ВЛИЯНИЕ НА КАЧЕСТВО АУДИТОРСКИХ ЗАКЛЮЧЕНИЙ	316
Киличева Ф.Б.	
MAISHIY TEXNIKA EKSPORTIDA YASHIL IQTISODIY SAMARADORLIKNI BAHOLASHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI	320
Kushmanova Mahbuba	
GAZ TA'MINOTIDA YO'QOTISHLARNI KAMAYTIRISHNING IQTISODIY ASOSLARI	324
Xamidov Xayriddin Faxritdinovich	
DAVLAT AKTIVLARINI XUSUSIYLASHTIRISHNING MINTAQA IQTISODIY RIVOJLANISHIGA TA'SIRINI BAHOLASH (QASHQADARYO VILOYATI MISOLIDA).....	329
Sharapov Farrux Shomuratovich	
КРИТЕРИИ ОТБРАКОВКИ ЭКСТРУЗИОННЫХ АЛЮМИНИЕВЫХ ПРОФИЛЕЙ ГРУППЫ ALMGS1 ПО МАКРОСТРУКТУРНЫМ ПРИЗНАКАМ В ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ УСЛОВИЯХ	333
Ибрахимов Фаррухжон Фарходович	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA DEBITORLIK QARZLARI VA FAKTORING OPERATSIYALARI HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH	336
G'oziyeva Mokhira Rustamovna	
KULTIVATOR YUMSHATKICH PANJALARI O'TMASLANISH DARAJASINING ISH KO'RSATKICHLARIGA TA'SIRI	345
Quvondiqov Yoqub Tursunbaevich, Nuraliyev To'liqin Alimardanovich	
SANOAT KORXONALARINI BOSHQARISHDA INNOVATSION STRATEGIYANI RIVOJLANTIRISH BO'YICHA XORIJIY TAJRIBALAR	352
To'g'onov Ibroximxo'ja	
TMK KORXONASI SHAROITIDA R6AM5 MARKALI TEZKESAR PO'LATDAN TAYYORLANGAN PARMA UCHUN TERMIK ISHLOV BERISH REJIMI	358
Djalalova Sevara Toxtamuratovna	
РОЛЬ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В РАЗВИТИИ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ	362
Шоев Алим Халмуратович	
TRANSFORMATSIYA VA XUSUSIYLASHTIRISH OMILLARINING BANK SAMARADORLIGI KO'RSATKICHLARIGA TA'SIRI	367
Umirzoqova Aziza Olim qizi	
SANOAT KORXONALARIDA INNOVATSION BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISH	372
Ismatov Raxmatilla Oltinovich	
RAQAMLI TO'LOV TIZIMLARI TADBIRKORLIK SAMARADORLIGINI OSHIRISH OMILI SIFATIDA.....	376
Yoqubjonov Ibrohim G'olibjon o'g'li	

BANK TIZIMIDAGI AKTIVLARINING UNUMDORLIGINI OSHIRISH BO'YICHA STRATEGIK YONDASHUVLAR	379
Sadikov Q.M.	
СЦЕНАРНОЕ МОДЕЛИРОВАНИЕ ПОВЫШЕНИЯ ЭНЕРГОЭФФЕКТИВНОСТИ ОТРАСЛЕЙ ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАНА В УСЛОВИЯХ НЕОПРЕДЕЛЁННОСТИ И СТРУКТУРНЫХ ПРЕОБРАЗОВАНИЙ	383
Муслимова Ф.С., Хашимова Н.А.	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA TIBBIY XIZMATLARNI TAQDIM QILISHNING INNOVATSION YONDASHUVLARI	390
S.M. Raximova	
YANGI O'ZBEKISTONDA OLIY TA'LIM MUASSASALARI AXBOROT-RESURS MARKAZLARI FAOLIYATINI STRATEGIK BOSHQARISH MODELI	395
Qurbanova Muazzam Fazliddinovna	
IQTISODIYOTNING TRANSFORMATSİYALASHUVI JARAYONIDA INVESTITSION KREDITLASHNING TAHLILI	399
Tuxsanov Eldor Dilmurod o'g'li	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA EKSPORTNI RAG'BATLANTIRISH MASALALARI	404
Abdug'aniyev Murodjon Shavkat o'g'li	
XO'JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARNING INNOVATSION FAOLIYATINI INVESTITSİYALAR YORDAMIDA QO'LLAB-QUVVATLASH	408
Baxriddinov Nodirbek Zamirdinovich	
FRANSUZ TILIDA FE'L SEMANTIKASINING KO'PMA'NOLILIK VA BIRMA'NOLILIK ASPEKTLARI	412
Jo'rayeva Malohat Muhammadovna, Bekmetova Munisa Karimbayevna	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASIDA ASOSIY KAPITALGA KIRITILGAN INVESTISIYALARDA CHET-EL INVESTISIYASI VA KREDITLARINI ROLI	418
Sultanov Anvar Abdullaevich	
INSON QON TOMIRLARINING TARMOQLANISHINI L-SISTEMALAR ASOSIDA HOSIL QILISH ALGORITMNI ISHLAB CHIQUV	423
Boliyeva Dilrabo Nurbek qizi	
YASHIL IQTISODIYOT LOYIHALARINI MOLIYALASHTIRISHDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK (DXSH)NING AHAMIYATI	429
Ergashev Axmadjon Maxmudjon o'g'li	
NAMANGAN VILOYATIDA TURIZM SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING STRATEGIK YO'NALISHLARI	434
Otaylor Usmonaliyev	
TIJORAT BANKLARIDA VALYUTA ARBITRAJI VA UNING MOHIYATI	440
Yaxyayev Ziyodilla Lutfullayevich	
TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN ALOQA SOHASINI MOLIYALASHTIRISHNING NAZARIY JIHATLARI	443
Mirzaraximova Aziza Azimdjanoyna	
DON VA UN MAHSULOTLARINI QAYTA ISHLASH KORXONALARIDA MARKETING FAOLIYATINI BOSHQARISH XUSUSIYATLARI	450
Boyjigitov Sanjarbek Komiljon o'g'li	
SURXONDARYO VILOYATIDA TUXUM ISHLAB CHIQARISHNING JORIY HOLATI TAHLILI	454
Ismoilov Zuhridin Sayitqulovich	
ZAMONAVIY TURAR-JOY ME'MORCHILIGIDA MILLIYLIK VA AN'ANAVIYLIKNING O'RNI VA AHAMIYATI	459
Toshniyozov Otabek Hakimovich	
MARKAZIY QIZILQUM FOSFORIT RUDALARIDAN QIMMATBAHO KOMPONENTLARNI KOMPLEKS AJRATISH TEXNOLOGIYASI	464
Eshonqulov Uchqun Xudaynazar o'g'li, Ruzibayeva Dildora Akramovna, Xushvaqtova Dilshoda Shavkat qizi	

BANKLARDA CHAKANA KREDITLASH JARAYONLARINI RAQAMLASHTIRISH TARTIBI	470
<i>Axmedova Dilrabo Kurbondurdi qizi</i>	
TADBIRKORLIK VA KICHIK BIZNESNI QO‘LLAB-QUVVATLASHNING XALQARO MODELLARI HAMDA ULARNING AMALIY AHAMIYATI	476
<i>Nodirbek Shavkatovich Mirzaaxmedov</i>	
DAVLAT FUQAROLIK XIZMATIDA XOTIN-QIZLARNING BOSHQARUV KARYERASI: MOHIYATI, ZARURIYATI VA ILMIY-NAZARIY ASOSLARI	483
<i>Abduraxmonova Feruzabonu</i>	
ASOSIY KAPITALGA INVESTITSİYALARNI MOLIYALASHTIRISHNING RIVOJLANAYOTGAN MAMLAKATLAR TAJRIBALARI	489
<i>Xoshimov Sobir Murtazayevich</i>	
QURILISH MATERIALLARI ISHLAB CHIQARUVCHI KORXONALARDA MARKETING FAOLIYATINING TASHKILY TUZILMASINI OPTIMALLASHTIRISH	495
<i>Uzakova Umida Ruziyevna</i>	
OLIY TA‘LIMNI MOLIYALASHTIRISH SAMARADORLIGI VA PROFESSOR-O‘QITUVCHI–TALABA NISBATI O‘RTASIDAGI IQTISODIY BOG‘LIQLIK.....	502
<i>Dusanov Salim Mamarasulovich</i>	
МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ ВНЕДРЕНИЯ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В СИСТЕМЫ AML: АНАЛИЗ ПРАКТИК ВЕДУЩИХ БАНКОВ И СТРАН СНГ	507
<i>Рашидов Авазбек Рахимович</i>	
BOJXONA TIZIMINI RAQAMLASHTIRISHDAGI MAVJUD MUAMMOLAR TAHLILI	516
<i>Radjapova Latofat Sardorovna</i>	
DEFORMATSİYALANUVCHAN STANDART CHIZIQLI QATTIQ (STANDARD LINEAR SOLID MODEL, SLS) MODEL ISHLAB CHIQISH VA SONINI TAHLIL QILISH	523
<i>Ahmadov Ilhom Aktam o‘g‘li, Faxriddinova Rayhona Vahobjon qizi, Rustamova Ruxsora Kamtar qizi</i>	
ВЛИЯНИЕ КЕРАМИЧЕСКИХ КОМПОЗИЦИОННЫХ ПОКРЫТИЙ НА ТЕПЛОВУЮ ЭФФЕКТИВНОСТЬ КАМЕННОГО ТЕПЛОАККУМУЛЯТОРА В СОЛНЕЧНО-АССИСТИРОВАННЫХ БИОГАЗОВЫХ УСТАНОВКАХ	530
<i>Д.М. Жураханов</i>	
O‘ZBEKISTONDA ISLOMIY MOLIYA TIZIMINI RIVOJLANTIRISHNING KELAJAKDAGI IMKONIYATLARI.....	537
<i>Akbarov Husniddinjon Mo‘ysin o‘g‘li</i>	
MAHALLIY BUDJETLARNI BOSHQARISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA OCHIQLIKNI KUCHAYTIRISH	544
<i>Xolmirzayev Ulug‘bek Abdulazizovich, Normatov Joxongir Murodillayevich</i>	
DON MAHSULOTLARI TARMOG‘IDA ISHLAB CHIQARISH QUVVATLARIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	548
<i>Aipova Iroda Ikramovna</i>	
BUXORO VILOYATI SANOATI ISHLAB CHIQARISHINING TARMOQ TARKIBI DINAMIKASI VA UNDAGI O‘ZGARISHLAR TAHLILI	554
<i>Toshov Mirzabek Hakimovich</i>	
TEMIR YO‘L TRANSPORTINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH MEZONLARI	560
<i>Nurxo‘jayeva Xilola Hakimxo‘jayevna</i>	
СОВРЕМЕННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В УПРАВЛЕНИИ УГОЛЬНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТЬЮ НА ОСНОВЕ УСТОЙЧИВОСТИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА	568
<i>Teshaboyev To‘lqin Zakirovich, Muradov Botir Xayat</i>	
IQTISODIYOT TARMOQLARIDA SUV ISTE‘MOLINING BOSHQARUVINI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISHNING NAZARIY JIHATLARI	578
<i>Karimov Anvarjon Muqumjonovich, Turg‘unov Muhammadaziz Baxtiyorjon o‘g‘li</i>	
SUV RESURSLARINI BOSHQARISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA MOBIL ILOVALAR ASOSIDA SAMARADORLIKNI OSHIRISH MEXANIZMLARI	584
<i>Karimov Anvarjon Muqumjonovich, Uzakov Sirojiddin Djuraboyevich</i>	

SUN'YI INTELLEKT VA IQTISODIYOTNING O'ZARO ALOQADORLIGI	591
Sobirov Abdurasul Abdugafarovich	
IDENTIFICATION OF WEAVING STRUCTURES IN PILE FABRICS	596
Bahrom Baturovich Dautov, Bakhtiyor Yormakhmatovich Abduganiyev, Erkin Shamsiddinovich Rayxonov, Nazar Kilichov Bafoevich	
INNOVATIVE APPROACHES TO ENSURING FINANCIAL STABILITY IN COMMERCIAL BANKS	602
Otajanova Shahnoza Shuhratovna	
AXBOROT-RESURS MARKAZLARI FAOLIYATI VA OLIY TA'LIM SIFATI KO'RSATKICHLARI O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK MASALALARI	608
Pirmedova Xayitgul Muxammedovna	
TIJORAT BANKLAR FAOLIYATIDA DAROMADLAR VA UNING AHAMIYATI	613
Kenjayev M.G'	
MAJBURIYATLAR AUDITINING ASOSIY O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	618
Ergasheva Vasila Abdumajitovna	
MAMLAKATIMIZDA OLIY TA'LIM EKSPORT XIZMATLARI MOLIYAVIY NATIJADORLIGINI TA'MINLASHNI TAKOMILLASHTIRISH	623
Abdusattarova Dildora Bohodirovna	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINI MOLIYAVIY QO'LLAB-QUVVATLASHNING INSTITUTSIONAL MEXANIZMLARI TAHLILI	630
Djurayeva Lola Abdugabbarovna	
JAMOAT YO'LOVCHI TRANSPORTINI YO'NALISHLARDA HARAKATI MUNTAZAMLIGIGA TA'SIR KO'RSATUVCHI OMILLAR	635
Nazarov Anvar Aripovich, Siddiqov Beknazar Jumanazar o'g'li	
TO'QIMACHILIK SANOATI KORXONALARINI RIVOJLANTIRISHNING TASHKILY-IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	643
Ismatullayeva Munisxon Bori qizi	
O'ZBEKISTONDA YAKKA TARTIBDAGI TADBIRKORLARNI SOLIQQA TORTISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH: 2026-YIL ISLOHOTLARI VA RAQAMLI MA'MURCHILIK	649
Yakubov San'atbek Ravshanbekovich	
ISHLAB CHIQRISH SANOATI CHIQINDILARIDAN LITIY BIRIKMALARINI AJRATIB OLISHNING ZAMONAVIY TEXNOLOGIK YECHIMLARI	655
Eshonqulov Uchqun Xudaynazar o'g'li, Komilov Botir Asqar o'g'li	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARINING MOLIYAVIY RISKLARINI BAHOLASHDA MIQDORIY USULLARDAN FOYDALANISH	663
Raximov Abduxalil Toshbotirovich	
JUN TOLASINI MAYDA VA YIRIK IFLOSLIKLARDAN TOZALASH TEXNOLOGIYASI VA USKUNALARINI TAKOMILLASHTIRISH	669
Omonturdiyev Ortiq Eshboyevich	
O'ZBEK VA FRANSUZ TILLARIDA KASB-HUNAR TA'LIMI TERMINLARINING SEMANTIK QIYOSIY TAHLILI	673
Jabbarova Gulbahor Jumanazarovna	
GAZ BALLONLI AVTOMOBILLARDA RADIOTO'LQINLI UZATMALAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRILGAN TEXNIK NAZORAT TIZIMINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH	677
Mirzayev Bahodir Nuriddinovich, Zulfiqorova Guldon Akbarjon qizi	
MINTAQANING TASHQI SAVDO AYLANMASINI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH USULLARI	682
G'oyibnazarov Muxammad Xamidbekovich	
IQTISODIY TADQIQOTLARDA SO'ROV O'TKAZISH METODI VA UNING ANKETA HAMDA INTERVYU SHAKLLARINI QO'LLASH MASALALARI	687
Dusmurov Radjabbay Davlatbayevich	

O'ZBEKISTONDA AUDITORLIK FAOLIYATI RIVOJLANISHI VA BIZNESDA MANFAATLAR UYG'UNLIGI.....	693
<i>Sirojiddinov Ikromiddin Qutbiddinovich</i>	
DAVLAT MOLIVASI VA BANK-MOLIYA INSTITUTLARINING IQTISODIY O'SISHDAGI O'RNI.....	698
<i>Sayitbayev Shermirza Datkamirzaevich</i>	
TRANSFORMATSIYALASHUV SHAROITIDA TIJORAT BANKLARI RESURS BAZASINI MUSTAHKAMLASH YO'NALISHLARI	703
<i>Xolmatov Dilmurod Maxmudjonovich</i>	
TIJORAT BANKLARINING RAQAMLI TRANSFORMATSIYASI: AN'ANAVIY BANKING TIZIMIDAN NEOBANKLARGA O'TISH MUAMMOLARI VA ISTIQBOLLARI	711
<i>Shokirov Sardor Inotdullo o'g'li</i>	
AVTOMATIK LOKOMATIV SIGNALIZATSIYA KODLARINI UZATISH VA DESHIFRATSIYALASH QURILMASI ISHINI TAHLIL QILISH VA DASTURIY TA'MINOTINI ISHLAB CHIQUISH.....	718
<i>Raxmonov Bobomurod Baxtiyorovich, Qodirov Izzatjon Abrorjon o'g'li</i>	
ФИНАНСОВАЯ МОДЕЛЬ УСКОРЕНИЯ РАЗВИТИЯ ИННОВАЦИОННОЙ ЭКОНОМИКИ В УЗБЕКИСТАНЕ ЧЕРЕЗ ОПТИМИЗАЦИЮ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПОДДЕРЖКИ СТАРТАП-ПРОЕКТОВ В ВУЗАХ	724
<i>Касимова Наргиза Сабитджановна</i>	
KORXONALARDA PUL OQIMLARINI BOSHQARISH SAMARADORLIGI VA MOLIVAVIY BARQARORLIK O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK	729
<i>Omonov Otajon Juraqulovich</i>	
INVESTITSIYALAR VA INNOVATSION FAOLIYAT SAMARADORLIGINI BAHOLASH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHDA XORIJIY MAMLAKATLARNING ILG'OR TAJRIBALARIDAN FOYDALANISH YO'NALISHLARI.....	734
<i>Gafurova Umida Fatixovna</i>	
O'ZBEKISTONDA SOLIQ MA'MURCHILIGINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI HAMDA ULARNING YECHIMLARI BO'YICHA AMALGA OSHIRILAYOTGAN ISHLAR TAHLILI.....	740
<i>Bekmetov Xursandbek Iloxamovich</i>	
THE INTEGRATION OF TRADITION AND INNOVATION IN WOMEN'S ENTREPRENEURSHIP IN UZBEKISTAN: ECONOMIC MECHANISMS AND STRATEGIC APPROACHES	747
<i>Narzullayeva Gulchehra Salimovna</i>	
KO'TARILGAN TEMIR YO'L ESTAKADASIDA VAGONDAN KO'MIR TUSHIRISH JARAYONIDA CHANG TARQALISHINI BAHOLASH	757
<i>Tohtemirov Inomjon Muqimjonovich, Xudayberganov Sakijan Kabildjanovich</i>	
DUMKAR TIPIDAGI VAGONLARDAN YUKLARNI TUSHURISH VAQTIDA ULARNING AG'DARILISHINI OLDINI OLUVCHI TAKOMILLASHTIRILGAN QURILMANING ILMIY ASOSLARI.....	762
<i>Yusupov Azizjon Qahramonovich, Normoxmatov Bekzodjon Shovkat o'g'li</i>	
TEMIR YO'L STANTSIYALARIDA ARALASH POYEZDLAR HARAKATI UCHUN AVTOMATIK MARSHRUTNI SOZLASH USULI	769
<i>Boltayev Sunnatillo Tuymurodovich, Raxmonov Bobomurod Baxtiyorovich, Kasimova Qamara Amonovna</i>	
O'ZBEKISTON MAHSULOTLARINI XORIJIY BOZORLAR UCHUN TAYYORLASHDA FRANCHAYZING ASOSIDA NUFUZLI BRENDLAR BILAN HAMKORLIK VA QO'SHMA LOYIHALAR MEXANIZMINI ISHLAB CHIQUISH.....	777
<i>Xodjayev Anvar Rasulovich</i>	
AKSIONERLIK JAMIYATLARDA MOLIVAVIY INVESTITSIYALAR HISOB VA AUDITINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA YURITISH.....	783
<i>Syunov Yorqin Bekmurodovich</i>	
INCREASING THE EFFICIENCY INDICATORS OF DIESEL ENGINES BY IMPROVING THE COOLING SYSTEM	789
<i>Khushnaye Obid, Orakbaeva Guljakhon</i>	

TRANSPORT SOHASIDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK VA IQTISODIY O'SISH INTEGRATSIYALASHGAN YONDASHUV VA IMKONIYATLAR.....	794
Narziyev Umidjon Baxrillayevich	
TURISTIK-REKREATSION XIZMATLARNI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI.....	801
Usmanova Zumrad Islamovna	
МЕХАНИЗМ ФОРМИРОВАНИЯ И РЕАЛИЗАЦИИ УПРАВЛЕНЧЕСКИХ РЕШЕНИЙ В ЭНЕРГЕТИЧЕСКИХ ПРЕДПРИЯТИЯХ В РАМКАХ РИСК-МЕНЕДЖМЕНТА.....	806
Ахмедова Нилуфар Шукратовна, Курбонбекова Мохичехра Туробжоновна	
RAQAMLASHTIRISH SHAROITIDA SOLIQ MA'MURCHILIGI USLUBIYATINI TAKOMILLASHTIRISH.....	819
Umurzak Ablakulovich Radjabov	
AUDITORLIK TEKSHIRUVINI REJALASHTIRISHDA XAVF-XATARLARNI BAHOLASHNING INNOVATSION USULLARI VA ULARNI OPTIMALLASHTIRISH YO'LLARI.....	830
Saidova Sevaraxon Abdumo'min qizi	
RIVOJLANAYOTGAN MAMLAKATLAR SANOAT SEKTORIDA SIRKULAR BIZNES-MODELLARNI YASHIL MOLIYALASHTIRISH MEKANIZMLARI.....	834
Isamuxamedov Boxodir Baxramovich	
РОЛЬ ГОСУДАРСТВА В ОБЕСПЕЧЕНИИ УСТОЙЧИВОСТИ ЭКСПОРТНО-ОРИЕНТИРОВАННОЙ ИНДУСТРИАЛИЗАЦИИ.....	838
Бобоев М. Р.	
МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ УСТОЙЧИВО-ЦИФРОВОГО РАЗВИТИЯ ТУРИЗМА И ВОЗМОЖНОСТИ АДАПТАЦИИ ПРАКТИК SMART TOURISM ДЛЯ КУЛЬТУРНО-ИСТОРИЧЕСКИХ РЕГИОНОВ (НА ПРИМЕРЕ БУХАРСКОЙ ОБЛАСТИ).....	844
Усманова Азиза Баходировна	
ENERGY MANAGEMENT STRATEGIES FOR HYBRID ELECTRIC VEHICLES: A COMPREHENSIVE REVIEW.....	849
Asretdinova L.J., Gulnora Sh.Y.	
PAHTA-TO'QIMACHILIK KLASTERLARIDA INVESTITSIYA FAOLIYATINI BOSHQARISH VA UNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH.....	864
B.Q. Madartov	
SINXRON GENERATORNING O'Z-O'ZIDAN CHAYQALISH JARAYONINI TAHLIL QILISH.....	867
Bekishev Allabergen Yergashevich, Zayniyeva Oliyaxon Egamberdiyevna, Kurbonov Najmiddin Abduxamidovich, Samadov Ilyos Azamat o'g'li	
SUG'URTA SOHASINING IQTISODIY-HUQUQIY MOHIYATI VA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONLARI: NAZARIY ASOSLAR, MILLIY VA XORIJIY TAJRIBALAR.....	875
G'oziyeva Aziza Abdusalomovna	
YANGI O'ZBEKISTON – UCHINCHI RENESSANS: CHORVACHILIKDA XALQ VETERINARIYASI XIZMATI TARIXI.....	880
Sayfudinova Djamila Badridinovna	
TALENT DEVELOPMENT AS A DRIVER OF EMPLOYEE JOB SATISFACTION IN UZBEKISTAN'S PRIVATE SECTOR: A MIXED-METHODS STUDY.....	885
Farida Nishanova	
FOTO ELEKTR STANSIYALARI TOMONIDAN ELEKTR ENERGIYANI ISH LAB CHIQRISH HOLATI TAHLILI.....	893
Saidov Mash'al Samadovich	
OILAVIY TADBIRKORLIK TARAQQIYOTIDA XORIJIY TAJRIBA HAMDA UNDA FOYDALANISH MEKANIZMLARI.....	900
Ermatov Nosir Toxirovich	

OILAVIY TADBIRKORLIK TARAQQIYOTIDA XORIJIY TAJRIBA HAMDA UNDAN FOYDALANISH MEXANIZMLARI

Ermatov Nosir Toxirovich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya. Maqolada oilaviy tadbirkorlikni tashkil etish, rivojlantirish va uni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashning xorijiy tajribasi tahlil qilingan. Shuningdek, maqolada oilaviy tadbirkorlikning milliy iqtisodiyotda tutgan o'rni, uning asosiy ustunliklari, imkoniyatlari hamda o'ziga xos xususiyatlarining ayrim jihatlari yoritib berilgan. Oilaviy tadbirkorlik faoliyatining asosiy yo'nalishlari tadqiq etilib, uni turli institutlar tomonidan qo'llab-quvvatlash yo'llari taklif etilgan.

Kalit so'zlar: oilaviy tadbirkorlik, oilaviy korxonalar, oilaviy tadbirkorlikning ustunliklari, transaksiya xarajatlari, aholi bandligi, innovatsiyalar, oila tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash.

Abstract. The article analyzes international experience in the organization, development, and state support of family entrepreneurship. It also highlights certain aspects of the role of family entrepreneurship in the national economy, including its main advantages, opportunities, and specific features. The main areas of family business activities are examined, and ways of supporting them by various institutions are proposed.

Keywords: family entrepreneurship, family enterprise, advantages of family entrepreneurship, transaction costs, employment, innovations, support of family business.

Аннотация. В статье проанализирован зарубежный опыт организации, развития и государственной поддержки семейного предпринимательства. Также раскрыты отдельные аспекты роли семейного предпринимательства в национальной экономике, его основные преимущества, возможности и особенности. Изучены основные направления деятельности семейного бизнеса и предложены пути его поддержки со стороны различных институтов.

Ключевые слова: семейное предпринимательство, семейное предприятие, преимущества семейного предпринимательства, транзакционные издержки, занятость населения, инновации, поддержка семейного бизнеса.

KIRISH

Hozirgi kunda dunyoda yuz berayotgan geosiyosiy va geoiqtisodiy tebranishlar hamda yirik kuch markazlari o'rtasidagi manfaatlar to'qnashuvining kuchayib borishi sharoitida aholi daromadlarini oshirish, yangi ish o'rinlarini yaratish va aholi bandligini ta'minlashda oilaviy tadbirkorlikning roli tobora ortib bormoqda. Rivojlangan mamlakatlar amaliyotida tadbirkorlikning muhim shakllaridan biri hisoblangan oilaviy biznesni rivojlantirish orqali sezilarli iqtisodiy natijalarga erishilgan. Ushbu mamlakatlar tajribasini o'rganish shuni ko'rsatadiki, oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirishga qaratilgan tashabbuslar nafaqat bandlikni ta'minlash, balki yangi ish o'rinlarini yaratish, hududlar iqtisodiyotini rivojlantirish, raqobatbardosh mahsulot va xizmatlar hajmini oshirish hamda mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy salohiyatini mustahkamlashda muhim omil sifatida namoyon bo'lmoqda.

Rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlarda kichik va o'rta biznes subyektlarining aksariyat qismini oilaviy korxonalar, oilaviy biznes yoki oilaviy tadbirkorlik shaklidagi xo'jalik subyektlari tashkil etadi. Buning asosiy sababi shundaki, oilaviy tadbirkorlikni tashkil etishning ijtimoiy va iqtisodiy ustunliklari yuqori samaradorlikni ta'minlash bilan birga uning barqaror rivojlanishiga ham xizmat qiladi. Bir tomondan, oilaviy tadbirkorlik subyektlari faoliyatining yuqori samaradorligi ta'minlansa, ikkinchi tomondan, bunday faoliyatning uzoq muddat davom etish imkoniyati uning barqaror rivojlanishiga zamin yaratadi.

Tahlillarga ko'ra, ko'plab Yevropa mamlakatlarida oilaviy biznes yalpi ichki mahsulot (YalM) tarkibining 40–50 foizini tashkil etadi. Osiyo mamlakatlarining ayrimlarida ushbu ko'rsatkich 60–80 foizgacha yetadi, Lotin Amerikasi davlatlarida esa 70 foizga yaqin ulushni tashkil qiladi. AQSh iqtisodiyotida ham oilaviy biznes ulushi 60 foizdan ortiqni tashkil etadi.

Iqtisodiyoti rivojlangan ko'plab mamlakatlarda oilaviy tadbirkorlikni tashkil etish, uni samarali boshqarish va davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash masalalarini o'rganish bilan shug'ullanuvchi maxsus birlashmalar, institutlar hamda davlat va nodavlat tashkilotlari faoliyat yuritadi. Bunday institutsional infratuzilmaning rivojlanganligi aholini tadbirkorlik faoliyatiga keng jalb etish, oilaviy biznes an'analarini rivojlantirish hamda kelgusida o'rta va yirik biznes subyektlarining shakllanishiga xizmat qiladi. Shu bois so'nggi yillarda mamlakatimizda ham oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish borasida xorijiy tajribani o'rganish, tahlil qilish va uni milliy sharoitga mos ravishda amaliyotga joriy etish dolzarb masalalardan biri bo'lib bormoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Oilaviy biznes, oilaviy tadbirkorlik yoki oilaviy korxonalar faoliyatiga oid turli yo'nalishdagi tadqiqotlar turli soha vakillari, xususan, sotsiologlar, demograflar, psixologlar, menejerlar, marketologlar hamda iqtisodchilar tomonidan o'zlarining ilmiy yo'nalishlari nuqtai nazaridan o'rganilib, turli metod va metodologiyalar asosida ilmiy farazlar, xulosalar hamda takliflar ilgari surilmoqda.

Mahalliy va xorijiy ilmiy manbalarni o'rganish shuni ko'rsatadiki, oilaviy tadbirkorlik sohasidagi ilmiy tadqiqotlar asosan AQSh, Fransiya, Shvetsiya, Italiya, Germaniya, Yaponiya va Xitoy kabi davlatlarda keng miqyosda olib borilgan. Xususan, AQSh olimlaridan John L. Ward, Ivan Lansberg, Kelin E. Gersick, Joseph Astrachan, fransiyalik Manfred Kets de Vries, shvetsiyalik Mattias Nordqvist hamda italiyalik Alfredo De Massislarning ilmiy tadqiqotlarida oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirishga oid turli nazariy yondashuvlar va tahlillar ilgari surilgan.

Mahalliy olimlardan B. Berkinov, U. G'afurov, N. Rasulov, G. Shodieva, M. Xalilov va Sh. Kuvandikovlarning ilmiy ishlarida oilaviy tadbirkorlikning ijtimoiy, iqtisodiy, moliyaviy hamda boshqaruvga oid muammolari ma'lum darajada o'rganilgan.

Biroq O'zbekistonda oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirishda aynan qaysi xorijiy tajribalar eng maqbul ekanligi masalasi yetarli darajada chuqur tadqiq etilmagan. Shu nuqtai nazardan, mazkur ilmiy maqolada ayrim xorijiy mamlakatlar tajribasi misolida oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish bo'yicha olimlarning qarashlari va yondashuvlarini umumlashtirish asosida O'zbekistonda ulardan foydalanish imkoniyatlari tahlil qilinadi hamda ayrim amaliy takliflar ilgari suriladi. Mazkur yondashuvlar O'zbekistonda oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish bilan birga mamlakatda ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash hamda ishbilarmonlik muhitini yanada takomillashtirishga xizmat qilishi mumkin.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur maqolada tizimli tahlil, ilmiy abstraksiyalash, iqtisodiy-statistik kuzatish, statistik tanlanma, guruhlash, qiyoslash hamda boshqa ilmiy tadqiqot usullaridan foydalanilgan.

Xususan, oilaviy tadbirkorlikka oid xorijiy nazariyalar, oilaviy biznesni tashkil etish va yuritishning ilmiy asoslari bo'yicha xorijiy hamda mamlakatimiz olimlarining mazkur yo'nalishdagi ilmiy ishlari guruhlash va qiyoslash usullari asosida o'rganilgan.

Oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirishning xorijiy tajribasi hamda ulardan foydalanish imkoniyatlariga doir xulosa va takliflar iqtisodiy-statistik kuzatishlar hamda ilmiy abstraksiyalash usullari yordamida ishlab chiqilgan. Shu bilan birga, xorijiy mamlakatlarda oilaviy tadbirkorlikni tashkil etish va yuritishning o'ziga xos xususiyatlari umumlashtirish usuli asosida tahlil qilingan.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekistonda 2017-yildan boshlab kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlash hamda tadbirkorlik faoliyatini keng rivojlantirish borasida amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlar barcha tadbirkorlik shakllari qatori oilaviy tadbirkorlikning rivojlanishiga ham sezilarli turtki berdi. Rivojlangan xorijiy mamlakatlarda, jumladan G'arb davlatlarida ushbu jarayon O'zbekistonga nisbatan ancha oldin boshlangan.

XX asrning 70–80-yillaridan boshlab iqtisodiyot sohasida faoliyat yurituvchi tadqiqotchilar, ekspertlar, olimlar hamda mutaxassislar kichik tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish bilan bog'liq muammolarga jiddiy e'tibor qarata boshladilar. Tadbirkorlik faoliyati bilan bog'liq muammolarni o'rganishga qaratilgan ushbu izlanishlar tasodifiy yuzaga kelmaganligi bir qator olimlarning ilmiy tadqiqotlarida asoslab berilgan.

Mutaxassislar va tadqiqotchilar tomonidan kichik biznes faoliyati bilan bog'liq muammolarning chuqur o'rganilishiga sabab sifatida XX asrning 80-yillari boshlarida yuzaga kelgan iqtisodiy inqiroz sharoitida oilaviy

korxonalarining yirik korporatsiyalarga nisbatan moslashuvchanligi, moliyaviy qiyinchiliklardan tezroq hamda katta iqtisodiy talofatlarsiz chiqib ketish qobiliyati bilan ajralib turishi ko'rsatib o'tiladi. Shu bilan birga, oilaviy korxonalar iqtisodiy o'zgarishlarga tezroq moslasha oladigan tadbirkorlik shakli sifatida e'tirof etilgan.

Jahon amaliyotidagi mavjud tajribalar shuni ko'rsatadiki, oilaviy korxonalar nafaqat mahalliy bozorlarga, balki xalqaro bozor talablariga ham tez moslasha oladigan hamda bozorning o'zgaruvchan sharoitlariga moslashuvchan tadbirkorlik shakli sifatida shakllanib bormoqda.

Bugungi kunda kichik va o'rta biznes innovatsion g'oyalari tashabbuskori, yangi ish o'rinlarini yaratishda muhim xo'jalik subyekti hamda iqtisodiy tebranishlarga moslashuvchan bo'lganligi sababli rivojlangan mamlakatlar amaliyotida iqtisodiyotning tayanchiga aylangan. Buni ayrim mamlakatlar bozorida faoliyat yuritayotgan firmalarning umumiy soniga nisbatan oilaviy korxonalarining ulushi ham tasdiqlaydi. Masalan, Rossiyada bozor iqtisodiyotining hozirgi tuzilishi 10–12 million oilaviy korxonalarining mavjud bo'lishini nazarda tutadi, biroq amalda ularning soni 300–400 ming atrofida ekanligi qayd etilgan [6].

G'arb mamlakatlarida har bir davlat o'zining urf-odatlarini, qadriyatlarini hamda qonunchilik tizimidan kelib chiqib oilaviy korxonalar faoliyatiga turlicha yondashuvlarni qo'llaydi. Xususan, Britaniya parlamenti 1971-yilda kichik firmalarni tadqiq etish qo'mitasi (Bolton qo'mitasi) ma'ruzasida oilaviy korxonaga ta'rif bergan. Ushbu ta'rifga ko'ra, kichik firma, birinchidan, o'z mahsuloti bozorning nisbatan kichik ulushiga ega bo'ladi; ikkinchidan, u mulkdorlar tomonidan boshqariladi; uchinchidan, mulkdorlar mustaqil menejerlar sifatida muhim qarorlarni qabul qilish jarayonida tashqi nazoratdan mustaqil bo'ladi.

Shuningdek, oilaviy korxonalar ta'rif berishda davlatning iqtisodiy salohiyatidan kelib chiqib funksional (personal) tasnif ham qo'llaniladi. Xususan, Xalqaro mehnat byurosining ta'rifiga ko'ra, kichik va o'rta korxonalar jumlasiga ishlov beruvchi sanoat hamda xizmatlar ko'rsatish sohasidagi firmalar, oilaviy korxonalar, kasanachilar mehnatidan foydalanuvchi korxonalar, kooperativlar hamda yakka tartibdagi korxonalar kiradi. Bunda korxonada band bo'lgan xodimlar soni eng keng tarqalgan tasnif mezonini hisoblanadi.

Rossiya Federatsiyasi Hukumatining 2006-yil 17-fevraldagi №265-r qarorida "Oilaviy ishlab chiqarishni qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari to'g'risida" muhim vazifalar belgilab berilgan. Mazkur qaror oilaviy korxonalarini qo'llab-quvvatlash, ayniqsa qishloq xo'jaligi sohasidagi oilaviy fermer xo'jaliklarini rivojlantirishga qaratilgan. Hujjatda qishloq joylarda yangi ish o'rinlarini yaratish, oilaviy mehnat an'alarini rivojlantirish, ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlash hamda davlat yordamini (subsidiya, kredit va texnika) kengaytirish kabi maqsadlar nazarda tutilgan. Shuningdek, mazkur qarorda oilaviy korxonalarining ularning faoliyat yo'nalishlari hamda band bo'lganlar soniga qarab tasniflash mezonlari ham belgilab berilgan. Rossiyada oilaviy korxonalarining shakllanish jarayoni asosan 1994-yildan boshlab rivojlana boshlagan.

Ma'lumki, rivojlangan davlatlarning bozor iqtisodiyoti amaliyotida oilaviy tadbirkorlik eng keng tarqalgan iqtisodiy sektor hisoblanadi. Uning rivojlanishi mamlakat iqtisodiy o'sishiga, yalpi ichki mahsulot hajmining oshishiga, aholi bandligi hamda daromadlarining ko'payishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi (1-jadval).

1-jadval. Turli mamlakatlarda oilaviy tadbirkorlikning yalpi ichki mahsulotdagi ulushi¹

№	Mamlakatlar	Oilaviy tadbirkorlikning YalMdagi ulushi, %	Boshqa tadbirkorlik shakllarining YalMdagi ulushi, %
1.	Rossiya	74	26
2.	Fransiya	80	20
3.	Finlandiya	95	5
4.	Buyuk Britaniya	50	50
5.	Shvetsiya	60	40

Ma'lumotlarga ko'ra, hozirgi kunda Rossiyada oilaviy tadbirkorlikning YalMdagi ulushi 74 foizni tashkil etadi. Ushbu ko'rsatkich Fransiyada 80 foizni, Finlyandiyada 95 foizni, Buyuk Britaniyada 50 foizni, Shvetsiyada esa 60 foizni tashkil etadi.

Mazkur holat nafaqat miqdoriy ko'rsatkichlar bilan, balki oilaviy korxonalarini rivojlantirishga qaratilgan institutsional infratuzilmaning rivojlanganlik darajasi bilan ham izohlanadi. Chunki institutsional infratuzilma o'z mohiyatiga ko'ra bozor iqtisodiyotiga xos bo'lib, zamonaviy bozor infratuzilmasining ustuvor rivojlanishini talab qiladi.

Bunday infratuzilmaning mavjudligi ushbu sohada faoliyat yuritayotgan xo'jalik subyektlarini iqtisodiy inqirozlarning salbiy ta'siridan himoya qilishga, ishlab chiqarilgan mahsulotlarni samarali realizatsiya qilishga hamda tadbirkorlarning faoliyati davomida yuzaga keladigan muammolarni hal etishga ko'maklashadi (2-jadval).

1 Manba: muallif ishlanmasi.

2-jadval. Xorijiy mamlakatlarda oilaviy biznesni qo'llab-quvvatlash choralari²

Mamlakat	Davlat siyosati	Soliq imtiyozlari	Moliyaviy qo'llab-quvvatlash	Ta'lim va kadrlar tayyorlash
Buyuk Britaniya	IFB tashkiloti orqali maslahat va qonunchilik yordami	Meros solig'i bo'yicha yengilliklar	Uzoq muddatli kreditlar	<i>Family Business Studies</i> kurslari
Fransiya	Ijtimoiy mas'uliyatga asoslangan davlat siyosati	Oilaviy firmalar uchun soliq chegirmalari	Innovatsiya grantlari va subsidiyalar	Oilaviy boshqaruv kurslari
Finlyandiya	<i>Innovaatio-ohjelma</i> dasturi	Kichik biznes uchun soliq krediti	<i>Business Finland</i> orqali grantlar	Universitetlarda maxsus fanlar
Shvetsiya	"Nordic Model" doirasida teng imkoniyatlar siyosati	YaMga bog'liq soliq chegirmalari	YeTT grantlari	Tadbirkorlik markazlari orqali o'quv dasturlari
Rossiya	"Moy biznes" markazlari orqali qo'llab-quvvatlash dasturlari	YaMB uchun imtiyozli stavkalar	Kichik biznes uchun subsidiyalar	Tadbirkorlik kurslari va onlayn ta'lim

Shu bois oilaviy tadbirkorlikning asosiy ustunliklari va xususiyatlari quyidagilardan iborat ekanligi ilmiy manbalarda olimlar tomonidan alohida e'tirof etilgan:

- Oilaviy korxonalarda boshqaruv qarorlarini tez va samarali qabul qilish imkoniyati. Yirik korxonalar bilan qiyoslaganda oilaviy biznesda boshqaruv qarorlarini qabul qilish tuzilmasi nisbatan soddalashtirilgan bo'lib, bu bozor kon'yunkturasidagi o'zgarishlarga tez moslashish imkonini beradi;
- Oilaviy biznes subyektlari tomonidan ishlab chiqarilayotgan mahsulotlarning aksariyat qismi mahalliy bozorlarga yo'naltirilganligi. Oilaviy tadbirkorlik qadriyatlar, urf-odatlar hamda mahalliy bozorning boshqa xususiyatlarini chuqur o'rganish va ularga moslashish uchun qulay sharoit yaratadi;
- Mamlakatda bandlikni ta'minlash va yangi ish o'rinlarini yaratishda muhim rol o'ynashi. Ushbu masala O'zbekiston uchun ham dolzarb hisoblanadi. Chunki aholi sonining doimiy ortib borishi mehnat bozorida ortiqcha ishchi kuchi paydo bo'lishiga olib kelmoqda. Oilaviy tadbirkorlik esa bo'sh ishchi kuchini jalb etish orqali iqtisodiyotda muhim barqarorlashtiruvchi omil vazifasini bajarishi mumkin;
- Oilaviy korxonalarining yirik ishlab chiqaruvchilarga nisbatan yordamchi funksiyalarni bajarish imkoniyatlarining yuqoriligi. Bu esa yirik korxonalar negizida ishlab chiqarish jarayonining ayrim bosqichlarini oilaviy korxonalariga topshirish orqali ishlab chiqarish jarayonini markazlashgan boshqaruv tizimidan qisman chiqarishga imkon beradi;
- Oilaviy biznes subyektlari tomonidan amalga oshiriladigan biznes loyihalar uchun dastlab kichik hajmdagi investitsiyalar talab qilinishi. Bu holat ularning bankrotlik darajasini kamaytiradi. Shu bilan birga oilaviy korxonalarini tashkil etish muddati qisqa bo'lib, ular boshqa tadbirkorlik shakllariga nisbatan tez va kam xarajat bilan qayta jihozlanishi, yangi texnologiyalarni joriy etishi hamda ishlab chiqarishni avtomatlashtirishi bilan ajralib turadi;
- Oilaviy korxonalarda ishlab chiqarishning iqtisodiy samaradorligi yuqori bo'lishi;
- Oilaviy korxonalarining innovatsion loyihalarni amalga oshirish imkoniyatlarining yuqoriligi. Shu bois ko'pgina iqtisodchilar kichik biznesning fan-texnika taraqqiyotini jadallashtirishdagi muhim rolini alohida ta'kidlab keladilar.

Kichik tadbirkorlik subyektlari, xususan oilaviy korxonalar, turli soha va tarmoqlarda amalga oshirilayotgan biznes loyihalariga innovatsiyalar kiritish jarayonining jadallashishiga turtki beradi. Bu borada venchur firmalar alohida faollik ko'rsatib, innovatsion faoliyatda yetakchi o'rinni egallaydi. Ular fan-texnika taraqqiyoti yutuqlarini joriy etishda yuqori sur'atlarga erishib, yirik firmalar bilan samarali raqobatlashadi.

Kichik biznes egalari xususiy sektorda yoki ilmiy tadqiqot muassasalarida hamda oliy ta'lim muassasalarida yaratilgan ilmiy ishlanmalarni amaliyotga joriy etishda tavakkalchilikni o'z zimmasiga olishga ko'proq moyillik bildiradi. Bu esa oilaviy korxonalarining ilmiy tadqiqot natijalari, zamonaviy texnologiyalar hamda malakali kadrlardan samarali foydalanishiga imkon yaratadi. Natijada innovatsion jarayonlarni rivojlantirish hamda ishlab chiqarishni texnologik jihatdan yangilashga sezilarli hissa qo'shiladi.

Shu bois oilaviy korxonalar tomonidan ishlab chiqarilayotgan mahsulot assortimentini yangilash jarayonlari bozor omillari ta'sirida shakllanayotgan yangi tovarlar raqobati sharoitida muhim ahamiyat kasb etadi. Oilaviy korxonalar odatda innovatsion faoliyatning dastlabki bosqichlarida faol ishtirok etib, yangi g'oyalarni amaliyotga

2 Manba: muallif ishlanmasi.

tatbiq etishda muhim rol o'ynaydi. Keyingi sanoatlashtirish bosqichlari esa ko'pincha yirik korxonalar tomonidan amalga oshiriladi. Fan-texnika taraqqiyoti yutuqlari oilaviy korxonalariga katta kapital resurslarga ega bo'lmagan holda ham ilm-fanga asoslangan tarmoqlarga tez kirib borish imkonini yaratadi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, oilaviy tadbirkorlik korxonalarini qat'iy bozor raqobati sharoitida samarali faoliyat yuritadi. Shu sababli yangi tashkil etilayotgan yirik korxonalar sonining jadal o'sishi ko'pincha ularning ma'lum qismining bankrot bo'lishi bilan kuzatiladi. Aksincha, oilaviy korxonalar ko'pincha kapital yetishmasligi yoki samarasiz texnologiyalar tufayli emas, balki boshqaruv bilimlari va tajribasining yetarli emasligi sababli faoliyatini to'xtatadi.

Shu bois rivojlangan xorijiy mamlakatlarda xususiy biznes vakillariga menejment sohasida qisqa, sodda hamda amaliy yo'naltirilgan o'quv kurslari va treninglar tashkil etiladi.

Masalan, AQShda kichik biznes shaklidagi firmalar o'rtasida turli yo'nalishlarda muntazam so'rovlar o'tkazib boriladi. Bunday tadqiqotlarning asosiy maqsadi korxonalar faoliyatida yuzaga kelayotgan muvaffaqiyatsizliklarning asosiy sabablarini aniqlash, ularni tahlil qilish hamda tadbirkorlarga ko'rsatilayotgan xizmatlar sifatini oshirishdan iborat.

Mazkur jarayonlar quyidagi omillarda namoyon bo'ladi:

- ayrim holatlarda oilaviy korxonalar egalari yetarli darajadagi bilim va tajribaga ega bo'lmagani. Shu sababli Germaniya va Xitoy kabi mamlakatlarda tijorat, moliya, yetkazib berish, ishlab chiqarish hamda boshqaruv sohaslarida tajriba yetishmasligidan kelib chiqadigan muammolarni oldini olish bo'yicha aniq mexanizmlar ishlab chiqilgan;

- oilaviy korxonalar sotuv hajmining nisbatan kichikligi;
- raqobat muhitining kuchayib borishi;
- transaksiya xarajatlarining yuqoriligi.

Ko'pincha kichik korxonalar, jumladan oilaviy tadbirkorlik subyektlari, kapital yoki investitsiya yetishmasligi tufayli emas, balki boshqaruv jarayonidagi muammolar yoki ularga xizmat ko'rsatuvchi institutlardagi byurokratik to'siqlar sababli faoliyatini to'xtatadi. Ushbu holatni O'zbekistondagi ayrim misollar orqali ham ko'rish mumkin.

Olib borilgan tahlillarga ko'ra, mamlakatimizda oilaviy korxonalar faoliyatida quyidagi muammolar mavjud:

Birinchiidan, oilaviy korxonalar o'z tabiatiga ko'ra yirik biznes bilan qiyoslaganda bozorda raqobat kuchiga to'liq ega emas.

Ikkinchiidan, ular ishlab chiqarilayotgan mahsulot turlarining nisbatan kamligi sababli ko'plab hollarda ishlab chiqarish xarajatlari yuqoriligicha qolmoqda. Natijada ular import qilinayotgan, xususan Xitoydan kirib kelayotgan tovarlar bilan narx bo'yicha raqobatlashishda qiyinchiliklarga duch kelmoqda.

Uchinchiidan, oilaviy korxonalar tasarrufidagi texnik jihozlanganlik darajasi nisbatan past bo'lib, kadrlar malakasida ham ayrim muammolar mavjud. Bu esa o'rta va uzoq muddatli strategik rejalarni ishlab chiqishda qiyinchiliklar tug'diradi.

To'rtinchiidan, kichik biznes faoliyati hamda bozordagi holat to'g'risida tezkor axborot olish imkoniyatlari cheklangan. Shu bilan birga oilaviy korxonalar ko'pincha marketing tadqiqotlarini o'tkazish uchun zarur vositalarga ega emas. Bu esa ularning bozor sharoitida raqobatbardoshligini pasaytiradi.

Shu sababli kichik biznes, xususan oilaviy korxonalarini davlat va jamiyat tomonidan qo'llab-quvvatlashning mukammal tizimini yaratish ularni rivojlantirishning muhim sharti hisoblanadi.

Beshinchiidan, oilaviy korxonalarda biznes rejalarni amalga oshirish uchun yetarli moliyaviy resurslar zarur. Imtiyozli kreditlash davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Amaliyotda tijorat banklari ko'pincha faoliyatini endigina boshlagan kichik korxonalariga kredit berishdan ko'ra yirik va nufuzli korxonalariga kredit ajratishni afzal ko'rmoqda. Shu sababli O'zbekiston qonunchiligida oilaviy tadbirkorlik subyektlarini imtiyozli kreditlash va sug'urtalash tizimini yanada takomillashtirish zarur.

Oltinchiidan, imtiyozli kredit siyosati bilan bir qatorda qonunchilikda oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish uchun imtiyozli soliq tizimini joriy etish ham muhim ahamiyat kasb etadi. Jumladan, oilaviy tadbirkorlik subyektlari, investitsiya va lizing kompaniyalari, kredit hamda sug'urta tashkilotlari uchun soliq imtiyozlarini belgilash maqsadga muvofiq.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, mamlakatimizda oilaviy tadbirkorlikni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashda institutsional infratuzilmani yanada rivojlantirish zarur. Chunki Xitoy tajribasi shuni ko'rsatadiki, oilaviy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashda biznesga xizmat ko'rsatuvchi davlat va hududiy fondlar muhim rol o'ynaydi. Ularning faoliyatining asosiy yo'nalishlari quyidagilardan iborat:

- oilaviy tadbirkorlik sohasidagi maqsadli dasturlar, loyihalar va tadbirlarni amalga oshirish uchun moliyaviy resurslarni jalb qilish hamda ulardan samarali foydalanish orqali bozor munosabatlarini rivojlantirish;
- oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish, raqobatni kuchaytirish, tovar bozorini kengaytirish va yangi ish o'rinlarini yaratishga qaratilgan loyihalarni ishlab chiqish, ekspertizadan o'tkazish hamda tanlov asosida saralash;

- oilaviy tadbirkorlikka xizmat ko'rsatuvchi bozor infratuzilmasini rivojlantirish;
- tadbirkorlik tuzilmalarining innovatsion faoliyatini qo'llab-quvvatlash, mahsulotlarning yangi turlarini ishlab chiqish va ishlab chiqarishni rag'batlantirish, yangi texnologiyalar va ixtirolarni joriy etishda ko'maklashish;
- raqobat muhitini rivojlantirish hamda oilaviy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashning ustuvor yo'nalishlarini amalga oshirish uchun mahalliy va xorijiy investitsiyalarni jalb etishga ko'maklashish (3-jadval).

3-jadval. O'zbekiston uchun oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish bo'yicha amaliy takliflar³

Yo'nalish	Xorij tajribasi	O'zbekiston uchun taklif
Qonunchilik	Fransiya va Buyuk Britaniyada oilaviy biznes huquqiy maqomga ega	"Oilaviy tadbirkorlik to'g'risida"gi qonunni qayta ko'rib chiqish
Soliq siyosati	Finlyandiya va Buyuk Britaniyada oilaviy firmalar uchun soliq krediti mavjud	Soliq to'lovlari bo'yicha 3 yilgacha imtiyozli davr joriy etish
Moliyaviy qo'llab-quvvatlash	Fransiyada grantlar, Rossiyada "Moy biznes" markazlari faoliyat yuritadi	Innovatsion grantlar hamda imtiyozli kredit dasturlarini kengaytirish
Ta'lim tizimi	Finlyandiya va Buyuk Britaniyada oilaviy biznes bo'yicha maxsus fanlar mavjud	Universitetlarda "Oilaviy biznes menejmenti" fanini joriy etish
Raqamli infratuzilma	Shvetsiyada yagona elektron platforma mavjud	"eFamilyBusiness.uz" portali yaratish va xizmatlarni integratsiya qilish

Shu bilan birga, xorijiy tajribani o'rganish asosida davlat tomonidan oilaviy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash fondlari orqali imtiyozli kreditlar, foizsiz ssudalar hamda qisqa muddatli qarzlarni ajratish mexanizmlarini joriy etish maqsadga muvofiq hisoblanadi. Shuningdek, raqobat muhitini rivojlantirish va tovar bozorini kengaytirish maqsadida ushbu fondlar tomonidan garov beruvchi hamda kafil funksiyalarini bajarish tizimini takomillashtirish taklif etiladi.

Bunday xulosaga kelishimizga sabab oilaviy tadbirkorlik shakllari, faoliyat sohalari hamda tashkiliy tuzilmalarining tahlili shuni ko'rsatadiki, ularning yirik ishlab chiqarish tuzilmalari bilan uzviy bog'liq holda faoliyat yuritishi eng samarali yo'llardan biri hisoblanadi. Yana bir muhim jihat shundaki, oilaviy korxonalar barqaror kooperatsiya tamoyillari asosida o'ziga turdosh bo'lgan korxonalar bilan o'zaro hamkorlik qiladi yoki bir hududda joylashgan turli korxonalar faoliyati uchun zarur infratuzilmaning shakllanishiga xizmat qiladi.

Bunday sharoitda oilaviy korxonalarni rivojlantirish yo'nalishlarini tanlash hamda ularning faoliyat sohasini asoslash ko'p jihatdan mavjud tashkiliy-ishlab chiqarish tuzilmasiga va, avvalo, yirik korxonalar bilan o'zaro hamkorlik darajasiga bog'liq bo'ladi. Yirik va oilaviy tadbirkorlik o'rtasidagi bunday o'zaro bog'liqlik progressiv tashkiliy tuzilmalarning shakllanishini taqozo etadi.

Oilaviy korxonalarni yanada rivojlantirishdagi muhim omillardan biri xomashyo va energiya resurslari narxlarining o'zgarishi, inflyatsiya darajasi hamda valyuta kurslarining tebranishlari bilan bog'liq. Shu bilan birga mamlakatning ichki va tashqi iqtisodiy siyosatidagi o'zgarishlar sharoitida kichik oilaviy korxonalarning ixtisoslashuv ustunliklariga alohida e'tibor qaratish zarur.

Umuman olganda, ishlab chiqarish kooperatsiyasi ko'lamini kengaytirish, qo'shma tadqiqotlar olib borish, moliyaviy xavf-xatarlarni kamaytirish hamda innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlash uchun zarur shart-sharoitlarni yaratish muhim ahamiyatga ega.

Xulosa qilib aytganda, oilaviy korxonalar turli yo'nalishlar bo'yicha sa'y-harakatlarni birlashtirgan holdagina iqtisodiyot tuzilmasida barqaror mavqega ega bo'lishi hamda yirik korxonalar bilan samarali hamkorlikni yo'lga qo'yishi mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mavzu yuzasidan xorijiy tajribalarni o'rganish natijalari asosida mamlakatimizda oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish hamda uni davlat va nodavlat tashkilotlari tomonidan qo'llab-quvvatlash bo'yicha bir qator muhim xulosa va takliflarni ilgari surish mumkin. Avvalo, oilaviy tadbirkorlik faoliyatining dastlabki bosqichlarida rivojlangan davlatlar tajribasidan kelib chiqib, ularni qo'llab-quvvatlovchi infratuzilma muassasalarini rivojlantirish zarur. Bunday infratuzilma tarkibiga kichik moliyalashtirish mexanizmlari, maxsus fondlar, konsalting va axborot markazlari hamda boshqa qo'llab-quvvatlovchi institutlar kiradi. Shuningdek, oilaviy tadbirkorlik subyektlari uchun davlat moliyasi, moddiy-texnika va axborot resurslari, fan-texnika ishlanmalari hamda innovatsion texnologiyalardan samarali foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Bundan tashqari, oilaviy korxonalarni ro'yxatga olish, ularning faoliyatini litsenziyalash, mahsulotlarini sertifikatlash hamda davlat statistika va buxgalteriya hisobotlarini taqdim etish jarayonlarini soddalashtirilgan

3 Manba: muallif ishlanmasi.

elektron tizim orqali amalga oshirish maqsadga muvofiq hisoblanadi. Oilaviy tadbirkorlik subyektlarining tashqi iqtisodiy faoliyatini qo'llab-quvvatlash, jumladan, xorijiy mamlakatlar bilan savdo-iqtisodiy, ilmiy-texnikaviy hamda ishlab chiqarish aloqalarini rivojlantirishga ko'maklashish ham muhim yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Shu bilan birga, oilaviy korxonalar uchun kadrlarni tayyorlash va qayta tayyorlash tizimini takomillashtirish, ularning huquqiy, moliyaviy hamda iqtisodiy savodxonligini oshirish maqsadida institutsional infratuzilmani yanada rivojlantirish zarur. Umuman olganda, oilaviy tadbirkorlikni har tomonlama qo'llab-quvvatlash, uning iqtisodiyotdagi rolini kuchaytirish hamda barqaror rivojlanishini ta'minlash mamlakat iqtisodiy o'sishi va aholi bandligini oshirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Institute for Family Business (IFB, UK). Family Business Report. – London, 2024.
2. Paris Dauphine University. Les entreprises familiales en France. – Paris, 2023.
3. Tourunen K. Family Entrepreneurship in Finland. – Helsinki, 2021.
4. Organisation for Economic Co-operation and Development. OECD SME and Entrepreneurship Outlook. – Paris, 2024.
5. Berkinov B.B. Oilaviy tadbirkorlikning xorijiy tajribalari va ulardan foydalanish yo'nalishlari // "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" ilmiy elektron jurnali. – №4, iyul–avgust, 2018.
6. G'afurov U.V. Oilaviy tadbirkorlik va uning tarkib topish tamoyillari // Iqtisodiyot va ta'lim. – Maxsus son, 2022. – B. 392–399.
7. Xalilov M.Sh. Ijtimoiy muammolarni hal etishda oilaviy tadbirkorlikning ahamiyati // Iqtisodiyot va ta'lim. – Maxsus son, 2022. – B. 420–428.
8. Shodieva G.M. Samarqand viloyati Kattaqo'rg'on tumani rivojlanishida oilaviy tadbirkorlikning rolini "mahallabay" yondashuvi orqali baholash usullari // Iqtisodiyot va ta'lim. – №5, 2022. – B. 370–375.
9. Rasulov N.M. O'zbekistonda oilaviy biznes muammolari va uni rivojlantirish istiqbollari // "Raqamli iqtisodiyot" ilmiy-elektron jurnali. – Toshkent, №8, 2024. – B. 724–737.
10. Rasulov N.M. Oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirishning ijtimoiy-iqtisodiy jihatlari // "O'zbekiston eng yangi tarixining dolzarb masalalari" fanlararo ilmiy-nazariy jurnal. – Toshkent, №2 (15), 2024. – B. 43–49.
11. Quvandikov Sh.O. Oilaviy tadbirkorlik: milliy iqtisodiyotda tutgan o'rni, ahamiyati va rivojlanish omillari // "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" ilmiy elektron jurnali. – №1, yanvar–fevral, 2014.

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2026. № 2

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100